

گۆقاری ئەكادیمیای كوردی

بە

ژماره ٦٥ - ٢٠٢٥

گۆقاریکی زانستی وەرزییه

سەرۆکی ئەكادیمیای كوردی و خاوهنی ئیمتیازی گۆقار

حه‌مه‌سه‌عید حه‌سه‌ن

سەرنووسەر

پ. د. موحسین ئەحمەد عومەر

بەرپۆه‌به‌ری نووسین

د. په‌خشان فه‌می فه‌رحو

ده‌سته‌ی پ‌اویژن‌کاران:

پ. د. میشیل ایزه‌نبیرگ

پ. د. مارتن فان برونسن

پ. د. جه‌لیلی جه‌لیل

پ. د. سالح ئاکین

پ. د. جه‌عفه‌ر شیخولئیسلامی

پ. د. عه‌بدولپه‌حمان ئەداک

پ. د. هاشم ئەحمەدزاده

ده‌سته‌ی نووسه‌ران:

پ. د. قه‌یس کاکل توفیق

پ. د. به‌ختیار سه‌جادی

پ. د. فه‌ره‌اد قادر که‌ریم

پ. ی. د. ئەحمەد موحه‌مه‌د مام عوسمان

پ. ی. د. عه‌بدولواحید ئیدریس شه‌ریف

پ. ی. د. نه‌وزاد ئەحمەد ئەسوهد

د. له‌زگین عه‌بدولپه‌حمان ئەحمەد

گۆڤاری ئەکادیمیای کوردی، گۆڤاریکی زانستی وەرزییه، لەلایەن ئەکادیمیای کوردییەوه دەردەکریت و بایەخ بە توێژینهوهی کوردی لە بواریکانی زمان، ئەدەب، دیرۆک، جوگرافیا و کولتووری کوردی دەدات.

گۆڤارەکه توێژینهوهکان بە زمانەکانی کوردی، عەرەبی و ئینگلیزی بۆ دەکاتەوه و یەکهەم ژمارەهێ لە ساڵی ۲۰۰۲دا بۆ بوووتەوه.

ئەم گۆڤارە لەلایەن وەزارەتی خۆیندنی بۆ و توێژینهوهی زانستی حکومەتی هەریمی کوردستانەوه، بۆ بەرزکردنەوهی پلەهێ زانستی باوەرپێکراوه.

* ریکخەری کاروباری گۆڤار: ئیمان نەجات ئاغۆک

* دیزاین: هەریم عوسمان

* مالبەری گۆڤاری ئەکادیمیای کوردی:

Web: journal.ka.gov.krd

* ئیمیل: journal@ka.gov.krd

* مۆبایل: 009647508375575

وهرگرتن: ۲۰۲۵/۷/۲۰
په سه ندردن: ۲۰۲۵/۸/۲۶

به ستن د سهرهاتيا كورديدا ل دويڤ تيورا دي بوگراندی

پ.د. قيان ابراهيم
پشكا زمانى كوردی
كوليژا زمانان، زانكویا دهوك

احمد مصطفى احمد،
ئيميل: ahmeddahoki44@gmail.com

پوخته

ئهف څه كولينه ل ژير نافونيشاني "به ستن د سهرهاتيا كورديدا ل دويڤ تيورا دي بوگراندی" په ستن ئيك ژ بابه تين گرنگين هه څرگنديا د ده قيدا. ده ق ژ چهند رستين ل دويڤ ئيكدا پيك دهيت، به ستن و ئامرازين به ستنى جوړى په يوه نديا دناڅه را رستاندا ديار دكهن. ئه څه ژى بريكا هندك مورفيم و په يقان هه څرگيدانا ريزماني په يدا دبیت. به ستن د زمانى كورديدا ب رهنه كى هوير نه هاتيه ئه نجامدان، ئه م گريمانه دكهن كو هه مى جوړين به ستنى د ده قى سهرهاتيا كورديدا هه بن، ئارمانجا مه ده ستنيشانكرنا ئامراز و جوړين به ستنى د ده قى سهرهاتيا كورديدا بو قى مه رهمى تيورا "دي بوگراندی" هاتيه پراكتيكرن ل دويڤ پيپازا وه سفى. د ئه نجامدا ديار بوو كو هه ر چوار جوړين به ستن (كومكرنا ره ها، هه لېزارده يى، به روڅاژى، دويڤه لانك) هه نه، هه ر ئيك ب ريكا چهندين ئامرازان نواندنا به ستنى د زمانيدا دكته. هه رديسا تا راده يه كى باش ئه ف پوليكرنه دگه ل زمانى كوردى دگونجيت، دگه ل هندى ژى هندك ئامراز نه شين بچنه ژير چ ژ ئه وان جوړان. څه كولين ب رهنه كى گشتى پيك دهيت ژ لايه نى تيورينى ده قى و بوچوونا دي بوگراندی بو ده قى، هه څرگيدانى، هه روه سا به ستن و تايبه تمه نديين به ستنى گرنگيا بكارهينانا ئامرازين به ستنى، جوړين به ستنى بخوڅه دگريت. لايه نى پراكتيكي څه كولينى چهند ده قه ك ژ سهرهاتيا كوردى هاتينه وه رگرتن، ئامراز و جوړين به ستنى تيدا هاتينه ده ستنيشانكرن.

په يقين كليل: ده ق، دي بوگراند، به ستن، هه څرگيدان، هه څرگيدانا ريزماني

پيشەكى

ئەف قەكۆلىنە ل ژىر ناڧونىشانى "بەستىن د سەرھاتىا كوردىدا ل دويڧ تيۇرا دى بوگراندى" يە، قەكۆلىن ھاتىە تەرخانكرن بۇ شرۆڧەكرن و دەستنىشانكرنا رۆلى ئامرازان و جۆرىن بەستنى د ھەڧگرىدانان دەقى سەرھاتىا كوردىدا. گرنگىيا قەكۆلىن د وى چەندىدايە كو ئەف پۆلىنكرنا جۆرىن بەستنا تيۇرا دى بوگراندى ب ھويرى ل سەر دەقى زمانى كوردى ب تايبەت د سەرھاتىا كوردىدا نەھاتىە دياركرن، بۇ ھندى كو بزانيں چەند تايبەتمەندىيىن ئامرازىن زمانى كوردى دچنە د ناڧ وى پۆلىنكرنىدا، لەورا دى ھەول دەين ئەقان لايەننن قەشارتى رۈون بكەين. د ئەقى قەكۆلىنىدا دى ھەول دەين ئەقان پرسىياران بەرسڧ بدەين: ئايا ھەمى ئامرازىن بەستنى يىن زمانى كوردى دچنە ل ژىر پۆلىنكرنا جۆرىن بەستنا دى بوگراندى قە؟ ئايا پۆلىنكرنا ئامراز و جۆرىن بەستنا دى بوگراندى رۆل د ھەڧگرىدانان دەقى يا سەرھاتىا كوردىدا ھەيە؟ ئەگەر ھەبىت، كىژ جۆر ژ وان زۆرتىن رىژەيا ھەڧگرىدانى ئەنجام ددەت؟ قەكۆلىن د چوارچۆقى تيۇرا دەقىا "دى بوگراند و درىسلر" دايە. سنوورى جوگرافى د چوارچۆقى زمانى كوردى "كرمانجىيا سەرى-گۆڧەرا بەھدىنى" دايە.

ئارمانج ژ ئەنجامدا ئەقى قەكۆلىنى ئەو، ب رەنگەكى ھويىر پۆلىنكرن و جۆرىن بەستنا تيۇرا دى بوگراندى دەستنىشان بكەين، رۆلى ئەقان ئامراز و جۆرىن بەستنى د دەقىدا ديار بكەين، ھەردىسا ديار بكەين تا چ رادە ئەف پۆلىنكرنا جۆرىن بەستنى ل گەل ئامرازىن زمانى كوردى يا گونجايە. قەكۆلىن ژ بلى پيشەكى و ئەنجامان ژسى پشكان پىك دەيت، پشكا ئىكى ژ دوو تەوھران پىك دەيت، تەوھرى ئىكى: تيۇوانىنەك بۇ كارىن بەرى. تەوھرى دووى: دەق

و بۆچۈنە دى بوگراندى بۇ دەقى، ھەڧگرىدان ب رەنگەكى گشتى، ھەڧگرىدانان رىزمانى. پشكا دووى: ل ژىر ناڧونىشانى "بەستىن" ھ، كو ناڧەرۆكا وى پىك دەيت: ژ بەستىن، تايبەتمەندىيىن بەستنى، گرنگىيا بكارھىنانا ئامرازىن بەستنى، جۆرىن بەستنى ل دويڧ تيۇرا دى بوگراندى، پشكا سىيى: بەرچاڧكرنا جۆرىن بەستنى د چەند دەقەكاندا.

۱. تيۇوانىنەك بۇ كارىن بەرى

بىگومان بابەتى بەستنى وەكوو ھەر بابەتەكى دىترى زمانقانى، زمانقانان لىكۆلىن ل سەر ئەنجام دايە، چەندىن شرۆڧەكرننن جۇدا جۇدا بۇ كرىنە، لەورا مە ب فەر زانى پىداچۈنەكى ل سەر بەرچاڧترىن ئەوان كارىن د ئەقى بوارىدا ھاتىنە كرن بكەين:

۱-۱. "بەكر عومەر ەلى" د نامەيا خۇيا ماستەرى ب ناڧى "بەستىن و كرتاندن لە كوردىدا" دا ل سالا (۱۹۹۲)، ئاماژە ب بەستنى د رستە و ھندەك پىك ھاتىن دىيىن رستىدا دكەت، وەكوو: پشكىن ئاخڧتنى كا چەوا پىكڧە دەينە گرىدان؟ ھەردىسا پەيوەندىيا بەستنى ب ئەركى رىزمانىڧە د رستىدا رۈون دكەت بقى رەنگى كو "ھەر لايەكى بەستنى ھەمان ئەركى رىزمانى ھەبىت" (ەلى، ۱۹۹۲: ۱۲)، ھەردىسا ئامرازان بۇ چەند جۆرەكان دابەش دكەت، وەكوو: "ئەو ئامرازىن دوو رستەيىن ھاوشان پىكڧە گرى دەن، ئەو ئامرازىن دوو رستەيىن نەھاوشان پىكڧە گرى دەن، ھەروەسا تايبەتمەندى و جەي بكارھاتنا ئەوان ئامرازان د رستىدا ددەت ديار كرن" (ھەمان ژىدەر: ۱۳-۱۷).

قەكۆلەر دابەشكرنەكى ژلايى فۆرمىڧە بۇ بەشەك ژ ئامرازان دكەت ئەوژى: (جووتە ئامراز، جووتە ئامرازى جىاواز) (ھەمان ژىدەر: ۲۵). قەكۆلەر

- ئازاد رەبەنە، بۆیە ئەمستردام پایتەختی هۆلەندایە" (هەمان ژێدەر: ١٩-٢٠).

هەردیسا ئەو "پروۆسیا بەستنی ب ئامرازین بەستنیفە گری نادەت، چونکی هەمی دەما ئامراز نەشین بەستنی دروست بکەن، هەندەک جارن ئامرازین بەستنی د رستەپەکیدا نەهاتینە بکارهینان، لی بەستن یا دیار و ئاشکرایە، وەکوو:

- ئەمستردام پایتەختی هۆلەندایە، هەشت سەد هەزار کەس تیدا دەژی" (هەمان ژێدەر: ٢٠).

قەکۆلەر پشتبەستنی ل سەر تیۆرا "هالییدی و حەسەن" ی یا سالا (١٩٧٦) دکەت بۆ بەرچاقرنا هەمی ئەوان کەرەستەیین پەیوەندیان د ناڤ دەقیدا دروست دکەن. ئیک ژوان کەرەستەیان ژێ پروۆسیا بەستنی، ئەو دبینیت کو "دیارکرنا جۆرین بەستنی دیاردەپەکا واتاییە، هەر وەسا ل سەر ئەڤی بنەمایی باس ل ئەرکی هەندەک ژقان کەرەستان کریە، ل دویف تیۆرا دەستنیشانگری جۆرین بەستنی دەستنیشان دکەت بۆ چوار جۆران (لیکدان، پیچەوانە، هۆیی، دەمی)" (هەمان ژێدەر: ٢١٣). قەکۆلەر دیار دکەت کو هەر جۆرەک ژقان ژمارەپەکا زۆرا ئامرازین زمانی کوردی بخۆڤە دگرن، هەردیسا بۆ هەر ئامرازەکی نمونەیین پیدڤی دەینیت و پروون دکەت کا چەوا ئەڤ پروۆسە ب هە چوار جۆران بەستنی دروست دکەن.

٣-١. "شورەشخان عادل ئەحمەد" د نامەیا خۆ یا ماستەریدا ب ناڤی "زمانفانیا تیکستی" ل سالا (٢٠١٢)، ئاماژە ب بەستنی دەت، وەکوو ئیک ژ کەرەستەیین هەڤگریدانا ریزمانی دناڤ دەقیدا شروڤە دکەت (ئەحمەد، ٢٠١٢: ٩٢). ئەو بۆ پۆلینکرنا جۆرین بەستنی پشت بەستنی ل سەر تیۆرا "هالییدی و حەسەن" ی یا سالا (١٩٧٦) ی دکەت، بەستنی بۆ چوار جۆران دابەش دکەت، ژ

ئامرازین بەستنی ژلایی واتایفە دەتە دیارکرن، ب باوەرا وی "مەرج نینە هەر ئامرازەک بتنی ئیک ئەرکی واتایی هەبیت، ئەو ئامرازین کو چەندین ئەرکین جودا جودا دبینن پیک دەین ژ (تا، کە)" (هەمان ژێدەر: ٢٢). ئەو د ئەنجامدا دیار کەت کو "پەیوەندی دناڤەرا ئامراز و ئەرک یان ئامراز و واتایی د زمانی کوردیدا پەیوەندیپەکا بەرامبەری و پەکسان نینە" (هەمان ژێدەر: ٢٥).

٢-١. "قەیس کاکل توفیق" د نامەیا خۆیا دکتورایی ب ناڤی "پەیوەندیپەکانی نیو دەق" دا ل سالا (٢٠٠٢)، ئاماژە ب بابەتی بەستنی وەکوو جۆرەک ژ جۆرین هەڤگریدانا ریزمانی دایە کو رۆلەکی گرنگ د دروستکرنا پەیوەندیین دناڤ دەقیدا دبینیت. قەکۆلەری هەول دایە ئەڤان پەیوەندیین د ناڤ دەقیدا ب بۆچوونا چەند زمانفانەکان بدەتە دیارکرن ئەوژێ: (براون و یۆل، فان دایک، هالییدی و حەسەن)، نڤیسەر دەمی دەیتە سەر بۆچوونا براون و یۆلی ئاماژە ب هندی دەت کو لنگ وان "چ دەق نینن د رەسەندا د هەڤگریدای بیت یان پیچەوانە، ب دیتنا وان هەڤگریدان د دەقیدا تشتەکە دەیتە دروستکرن، ئانکو گوهدار بریاری ل سەر هەڤگریدانا دەقی دەت و تیگەهشتن دبیتە تەوهری سەرەکی نەک خالا هەڤگریدانی، لەورا ئەو دبینن کو دەق دشیت بەیتە تیگەهشتن هەر چەند ئامرازین بەستنی و کەرەستین هەڤگریدانی ژێ تیدا نەبن" (توفیق، ٢٠٠٢: ١٥).

قەکۆلەر دەیتە سەر بۆچوونا "فان دایک" ی، ئەو "بەستنی ب پەیوەندیپەکا واتایی د ناڤ رستەیاندا دبینیت، لنگ وی د رستیدا هەر چەند ئامرازێ بەستنی ب ئاشکرای بەیتە بکارهینان و ژلایی ریزمانیفە ژێ یا تەواوبیت، لی هەر هەڤگریدان د ناڤەرا پارچەیاندا دروست ناکەت، وەکوو:

2. دهق و بۆچونا دی بوگراندی بۆ دهقی
2-1. دهق (تیگهه و پیناسه)

تیگهه دهقی وهكوو ههر یهكهیهكا ئاخفتنی
خزمهتا مه بهستهكا په یوهندیكرن و گه هاندنی
دكهت، دبیت ئەف یهكهیه ژ ئاستی په یقی بۆ ئاستی
دهستهواژى بۆ ئاستی دهقی بچیت (عوض، 1410:
38)، ههروهسا هاتیه دیاركرن دهق كومهكا رستانه و
كومهكا مه بهستین په یوهندیك د ناقههرا دوو لایه ناندان
ب جه دئینیت، بۆ مه ره ما ئارمانجا پیراگه هاندنی
(هه مان ژیدهر: 54).

پیناسه كونا دهقی ل دهق دی بوگراندی ب قی
رهنگیه: دهق یهكهیهكا زمانیا خودان رامانه و ئارمانجا
وی په یوهندیكرنه و كهسهك ب تنی به شداریی تیدا
دكهت، ئەوژی د دهمهكی دهستنی شانكریدا، نه مه رجه
دهق ب تنی ژ رستان پیک بهیت، دبیت دهق ژ رسته
و په یقی تাকাنه پیک بهیت. ب تنی ئارمانج ژى
په یوهندیكرنی ئەنجام دهت (أبو غزالة، 1992: 9).
ئەف چه نده مه به رهف دهقی گرتی و دهقی قه كریقه
دبهت، ئەمبیرتو ئیکو بقی رهنگی ئاماژه ب دهقی
گرتی دهت كو نفیسه ری دهقی گرتی خوینده قانی
خو پینگاف پینگاف ب ریفه دبهت ب هیقیا وی چه ندی
كو د وی ریره ویدا بمین یی وی بۆ وان دانایى،
نفیسه ره هول دهت ب هه می شیانان ری ل به ردهم
شروقه كرنین جودا بگریت (ایکو، أمبیرتو، 1996:
70-71). ههروهسا دهقین قه كری وهكوو ئامیره كیه
بۆ به ره مهینانا راقه كرنان، ئارمانجا نفیسه ری دهقی
قه كری ئەوه خوینده قان ببیته هه قپشكه كی چالاك
د به ره مهینانا واتایا دهقیدا، ئانكو دهقی قه كری
بواره كی به رفره ه دهته واتایى (هه مان ژیدهر: 72).

2-1. بۆچونا دی بوگراندی بۆ دهقی

دی بوگراندی د په رتووكا خو یا ب ناڤی "دهق

وان: (زیده كری، به روفاژی، ده می، هوی)، ب دبیتنا
قه كۆله ری ده رباره ی "هه لبژارتنا ئامرازین به ستنا
زیده كری د تیکستیدا هه لبژاردنه كا ره وان بیژییه"
(هه مان ژیدهر: 92).

1-4. "شیرزاد صبری عه لی" د په رتووكا خو دا ئەوا
ب ناڤی "شروقه كونا گوتاری" دا ل سالا (2020)،
به ستن وهكوو بابه ته كی سه ره كی هه قگریدانی د
دهقیدا هژمارتیه. نفیسه ره بۆ پۆلینكرنا جوړین به ستنی
پشتبه ستن ل سه ر تیورا "هالیدای و حه سه ن" ی یا
سالا (1976) كریه. ئەو جوړین به ستنی بۆ چوار
جوړان دابه ش دكهت، ئەوژی: (به ستنا زیده كری،
به ستنا به روفاژی، به ستنا ئەگه ری، به ستنا ده می).
دیار دكهت كو "به ستن ب هه می جوړین خو قه د
هاریكارن بۆ ریکخستنا هزران د ناڤ دهق (گوتار)
یدا و ئاماژه یی ب په یوهندیك د ناقههرا پارچه یین
دهقیدا ددهت، ههروهكوو پارچه یهك ئەنجام بیت بۆ
پارچه یهكا دی یان... هتد" (عه لی، 2020: 148).

پشتی پینداچوون ل سه ر بۆچوونین ئەقان
قه كۆله ران هاتیه كرن، بۆ مه دیار دبیت كو هه ر
ئیک ژ وان هه ولدایه به ستنی بۆ مه به ستنه كا
دیاركری بكار بینن، ژ وان: (به ستنا پشكین ئاخفتنی،
به ستنا رستان، دیاركونا په یوهندیك دناڤ دهقیدا،
به رچاڤكرنا لكاندنی وهكوو پشكهك ژ زمانقانی
تیکستی، وهك كه ره سه ته یهكی گرنگ د شروقه كونا
دهق/گوتاریدا... هتد)، بۆ دابه شكرنا جوړین به ستنی
به هرا پتیا ئەوان پشتبه ستن ل سه ر تیورا هالیدای
و حه سه ن كریه. دی هه ول دهین به ستنی ل دویف
تیورا "دی بوگراند" ی شروقه بكهین و جوړ
و پۆلینكرنا وی تیوری د دهقی زمانی كوردیدا
به رچاڤ بكهین.

پیزمانی، واتایی، فرههنگی و کارلیکرن پووی ددهن، ههر ئهقه دبنه ئهگه ری دروستبوونا دهقی“ (حهمه دعه بدوللا 2020: 111).

2-3. هه فگریدان (Cohesion)

ل گور دیتنا تیوریا دی بوگراندی هه فگریدان (Cohesion): پیک دهیت ژ وان ریکار و شیوازین دهینه بکارهینان، داکو گریدانه کا دیار و ئاشکرا د ناقبه را پارچین ده قیدا پهیدا بکهت. ئانکو ئه و ئامرازین ریزمانی و په یقینه بین رسته و گوئنان پیکفه گری ددهن یانژی هندهک شیوازین جهگر (أشكال البدیلة) دهینه بکارهینان وهکوو: هه فواتا و دووباره کرن... بو پاراستنا هه فگریدانی د ناف ده قیدا (ابو غزالة، 1992: 11). هه ر دیسا ب دیتنا دی بوگراندی ده رباره ی مه به ستا دهقی و جوړین پیکفه گریدانی، ”پیدقیه دهقی زمانی وهک یه که یه کا گوئتی خزمه تا مه به سته کا په یوه ندیکرنی بکهت و پیدقیه ته که زلی ل سه ر دوو جوړین هه فگریدانین دهقی بکهت:

ئیک: هه فگریدانا زنجیره ی (فورمی) (Sequential Connectivity): په یوه ندیا فورمی د ناقبه را رسته و دهسته واژین ده قیدا بخوڤه دگریت.

دوو: هه فگریدانا واتایی (تیگه هی) (Conceptual Connectivity): گونجاندا لوژیکی و واتایا بیروکه یان د ناف ده قیدا بخوڤه دگریت (عوض، 1410: 43).

هه فگریدانا (موکم) ئه و د ناقبه را بهش و پیکهاتین ده قیدا هه ی، بو نمونه: ئا فاکرنا دهسته واژه یان و رسته یان و پارچه بین نفیسینی ب ریکا ئالاقین زمانی ب تنی ناهیه ته پیک هینان، به لکوو هندهک ئالاقین نه زمانی ژی ئه وئ پیک دهینیت، وهکوو: دهو ربه ر و بارودوخ کو ئه قه هاندرین ئه قی پیکفه گریدانینه و ب

و گو تار و پیرابوون“ دا، پینشیا را هه بوونا حهفت پیقه ران* 1 دهکت کو ب ریکا ئه وان چوارچوڤی تیگه هه کی گشتگیر بو دهقی بهیه ده ستینشانکرن و دهق ژ نه دهقی بهیه جوداکرن (مولوچ، 2022: 40)، دهمی دبیژیت: ”ئه ز پینشیا را ئه وان پیقه ران دهکم کو دهقبوون (Textuality) بییه بنیا ته کی جیگیر بو قه دیتنا دهقی و بکارهینانا وی“ (دی بوجراند، 1998: 103).

ههروه سا دی بوگراند دهگه هیه وی ئه نجامی کو پیدقیه دهق ب ئه فان سی پیکهاتیه یان بهیه ته ماشه کرن:

ئیک: پیکهاته ب هه فگریدانا ریزمانیقه گری دایه.

دوو: واتا ب هه فگریدانا هزریقه گری دایه.

سی: پراگماتیک یا گری دایه ب ئه وان پلان و ئارمانج و کریارین کو دهق بو گه هشتتا مه به ستین خو بکار دئینیت.

هه ر چه نده هه ر ئیک ژ ئه فان ره گه زان یاساین تاییه ت ب خوڤه هه نه، لی د ده قیدا ل دویف رینیشاندانین دهقی ب ریه دچن. ب دیتنا دی بوگراندی پیدقیه ئه م بشین ئه فان پرؤسیستان شرؤقه بکه ین کو ل گوره ی ئه وان دهق پی دهیه ئا فاکرن د پیکهاتین زمانیدا، هینگی دی دیار بیت کو ته فایا قه کولینا زمانی ل دور تیگه هی گریدانی (Connectivity) دزفریت (عوض 1410: 44). سه ره رای ئه قی ”د هه ر دهقه کیدا کومه کا دیاردین

1* دی بوگراندی د تیورا خودا حهفت پیقه ر بو بنیادانانا دهقی پینشیا رکرینه کو هه ر ئیک ژ وان خودان چه ندین تاییه تمه ندی و سیمایین زمانی و واتایی و جفاکی و بابه تین گریدایی ئاخفتنکری و وهگری و دهو ربه ری و پرویدانان بخوڤه دگریت ئه وژی: هه فگریدان - Cohesion، گونجاندن - Coherence، مه به ستایه تی - Intentionality، په سه ندی - Acceptability، چاقدیریا هه لویستی - Situationality، هه فتیکستی - Intertextuality، راگه هاندنا یه تی - Informativity.

هه‌ماهه‌نگی ل گه‌ل ئالافین ریزمانی کار دکهن، داکو هه‌فگریدانا ده‌قی یا نافخۆیی بجه‌ به‌یت (سرحت، سعد، ٢٠١٦: ١٠٥). ژ هه‌ژی گوتنییه‌ ده‌ستنیشانکرنا ده‌قه‌کی پیکه‌گریدای، پیدقی ب هه‌بوونا هه‌ردوو جۆرین هه‌فگریدانا ریزمانی و گونجاندا واتایی هه‌یه.

وه‌رگر/خوینده‌قان چاهه‌ریی هندی دکه‌ت ئه‌وان کۆد و ئامرازین هاتینه‌ بکاره‌ینان بنیاسیت، داکو ده‌قه‌کی پیکه‌گریدای به‌یته‌ دیتن یان گوهلپوون (خۆشناو، ٢٠٢١: ١٥٣). هه‌فگریدانا ریزمانی ژ چه‌ند ئالافه‌کان پیک ده‌یت، ئه‌وژی: (ئاماژه، ل جه‌ دانان، لادان و به‌ستن).

١-٢-١. گونجاندا واتایی (Coherence)

دی بوگراند گونجاندن وه‌ک هه‌فگریدانه‌کا تیگه‌هی (Conceptual Connectivity) پیناسه‌ دکه‌ت، مه‌ره‌م ژئ په‌یوه‌ندیین لوژیکی و تیگه‌هینه‌ کو ده‌قی پیکه‌ دگونجین بیی ئامرازین هه‌فگریدانی بکار به‌ین (دی بوجراند، ١٩٩٨: ١٠٣). هه‌روه‌سا چه‌وانیا کارلیکا دناقه‌ه‌را پیزانینن نوی و که‌فن بو پیکه‌گریدانا بیروکه‌یین ده‌قی و ئه‌زموونا به‌ری یا خوینده‌قانی (الدغیشیه، ٢٠٢١: ٧٨). گونجاندن کومه‌کا کردارین هه‌زیه‌ ئه‌وین کو وه‌رگر پی د ده‌قی بگه‌یت و شروقه‌ دکه‌ت (کادی نوره ٢٠١٩: ٥٠).

٢-٢-١. هه‌فگریدانا ریزمانی (Grammatical

cohesion)

هه‌فگریدانا ریزمانی ریکه‌کا پیکه‌گریدان و لکاندا پیکه‌تین د ناڤ ده‌قیدایه، کو گریدانه‌کا توند و دانه‌پالیه‌ دناقه‌ه‌را پیکه‌تین ده‌قیدا، ئانکو په‌یوه‌ندییه‌کا لوژیکی یا بکاره‌ینانا زمانیه، کو جه‌ختیی ل چه‌وانیا پیکه‌اتا ده‌قی دکه‌ت وه‌کوو یه‌که‌یه‌کا واتایی، هه‌فگریدانا ریزمانی جۆره‌ به‌رده‌وامییه‌کی ده‌ته‌ ده‌قی و په‌یوه‌ندیی دناقه‌ه‌را پارچه‌یین ده‌قیدا دروست دکه‌ت. هه‌روه‌سا ئه‌ف هه‌فگریدانه‌ ژ ئه‌گه‌ری بکاره‌ینانا هنده‌ک کۆد و ئامرازین ریزمانی کو ژلای ئاخفتنکه‌ر/نقیسه‌ری ده‌قیه‌ ده‌یته‌ بکاره‌ینان، د هه‌مان ده‌ما

٣. به‌ستن (Conjunction)

١-٣. دانه‌نیاسینا به‌ستنی

به‌ستن ئیکه‌ ژ ریکین سه‌ره‌کیین هه‌فگریدانی د ده‌قیدا، که‌ره‌ستین به‌ستنی ب ره‌نگه‌کی ریکخستی و ریکوپیک رستان پیکه‌ گری دهن (محهمه‌د، ٢٠٢٣: ٩١). ب بوچوونا "هالیدای و حه‌سه‌ن"، به‌ستن ده‌ستنیشانکرنه‌که‌ پیک ده‌یت ژ ئه‌وی ریکا پاشیی ب پیشییقه‌ گری دده‌ت د ناڤ ده‌قیدا، ئه‌وژی ب هه‌فگریدان و ب ره‌نگه‌کی ریکخستی (Halliday & Hassan, 1976: 227)، د شیاندایه‌ بیژین: "هه‌رده‌می دوو رسته‌ یان زیده‌تر د گه‌ل ئیکدا هاتنه‌ دانان و په‌یوه‌ندییا واتایی د ناقه‌ه‌را واندا چ ب ئامرازه‌کی یان په‌یقه‌کی یان بیی ئامراز دیار بییت، بو هندی کو د یه‌کسانن و هه‌رئیک ژ وان به‌شه‌ک نینه‌ ژ بی دیتر، ب فی چه‌ندی دی به‌ستن په‌یدا بییت" (فه‌ره‌ادی، ٢٠٠٨: ١٩٢).

به‌ستن کار دکه‌ت بو روونکرنا په‌یوه‌ندیین د ناقه‌ه‌را ئه‌وان به‌شه‌ زانیارییان یان د ناقه‌ه‌را توخمین دناڤ ئه‌قان به‌شاندا هه‌ین، ئه‌فه‌ دبیته‌ ئه‌گه‌ر په‌یوه‌ندیین د ناقه‌ه‌را روویدان و بیروکان د جیهانا ده‌قیدا نیشان بده‌ت. هه‌روه‌سا زیده‌تر نقیسنی په‌یوه‌ندیار دکه‌ت بو تیگه‌هشتنی (دی بوجراند، ١٩٩٨: ٣٤٦).

به‌ستن ژ ئه‌گه‌ری په‌یدا بوون و نواندا کومه‌کا لیکسیم و مورفیم و په‌یفان وه‌کوو ئامرازین به‌ستنی پۆل بو مه‌به‌ستا ب ده‌ستقه‌ئینانا هه‌فگریدانا ریزمانی

3-3. گرنگیا بکارهینانا ئامرازین بهستنی
(Conjunction)

ئامرازین بهستنی به شهکن ژ ئاخفتنی. ئامراز
ئهگه رهکه بو گه هاندنا مه بهست و پیکه گریدانا
په یقین د ناف رستیدا ل دویف پیدقیاتی (دزهیی،
2014: 405). دی بوگراند گرنگیا بکارهینانا
ئامرازین بهستنی دیار دکهت، دبیته ئه گهری
پوونکرنا په یوه ندییا تیگه هشتنی، ئانکو روون دکهت
کا ئایا جوړی په یوه ندییا د ناقبه را رسته یاندا چیه؟
ههروهسا دیار دکهت ل دهمی په یوه ندی یا روون
بیت خوینده فان پتر هزارا خو ناکهت بی کو پیدقی
بکهت. دخاله کادیدا بکارهینانا ئامرازین بهستنی بو
ئوان په یوه ندیین نه چاقه ریکری و ئالوز و بهر به لاف
گه له ک د پیدقی و گرنگ (دی بوجراند، 1998: 352).
ههروهسا بکارهینانا ئامرازین بهستنی (Junctions)
ب روونی ددهته دیار کرن کو ئه و شیوازی د ئاخفتن
و نفیسینیدا بکار دهین نه بتنی ل سهر بنه مایی
ریسایین ریزمانیین نه چارینه، به لکوو پتر ل سهر
بنه مایی په یوه ندیکرنا

راسته قینه یا (Communicative interaction)
د ناقبه را مروڤاندایه (Beaugrande & Dressler 1981: 74-75)،
ئانکو ئاخفتنکر یان
نقیسه ل دهمی ئامرازین بهستنی بکار دهینیت پتر
بو هندیه واتایی ب په نگه ک پوونتر بگه هینیت و
ئاخفتنی ژ تیگه هشتین خه لهت پاریزیت و ئه و
مه بهست پی ههیی بگه هینیت. ئانکو "بهستن ب
هه می جوړین خوڤه هاریکارن بو ریکخستنا هزاران
د ناف دهقیدا و ئامازهیی ب په یوه ندیین د ناقبه را
پارچه یین دهقیدا دهن" (عهلی، 2020: 149).

ههر جوړهک ژ ئامرازین بهستنی، سروشتی
په یوه ندییا د ناقبه را رسته یاندا دیار دکهت.
زمانقان ژ بهر رولی ئه فان ئامرازان د دیارکرنا

د دهقیدا دبین (شریف، 2022: 63)، ئانکو بهستن
ئامازه ب هندهک که رستین (ئامراز) دیارکری ددهت،
بو گریدانا رسته ک ب ئیکا دیتره کو په یوه ندییه کا
ریزمانی و واتایی د ناف دهقیدا هه بیت. هژمارا ئه فان
ئامرازان گه له کن، ههروهسا دهستنی شانکرنا جوړین
بهستنی دیاردهکا واتاییه (توفیق، 2002: 213).

3-2. تاییه تمه ندیین بهستنی

بهستن وهکوو ئه گه رهکی سهره کی هه فگریدانی
د دهقیدا، خودان چند تاییه تییه که:

1. بهستن په یوه ندییه که د ناقبه را پیکهاتین دهقیدا
دروست دبیت، بچیکترین یه کا بهستنی لارسته یه،
ههر چهنده بهستن د ناف لایه نی وشه سازیندا هه یه،
لی د هه فگریدانا دهقیدا رولی نابینیت.

2. ئه و رستین پیکه دهینه گریدان ل گه ل ئیک
په یوه ندیدار دبن، ئه ف په یوه ندییه ب دوو په نگان
دروست دبیت یان هه ردوو ژلایی سینتاکسیفه
وهکی ئیکن یان ئیک ژ وان رستان سهره کییه و یا
دیتر لاهه کییه.

3. ب په نگه ک گشتی بهستن په یوه ندییه کا
روونه د ناقبه را دوو رستان یا زیده تر، پتریا ئه و
رسته یین د که فنه دویف ئیکدا و لیک نیزیکن، ئه ف
پروسه یه ب ریکا ئامرازه کی بهستنی دروست دبیت.
ههر چهنده هندهک جارن ئاوازه یان د نفیسینیدا
کوما ئه وی ئه رکی دبین. لی مه بهستا مه بهستنه
بریکا ئامرازان.

4. په یوه ندی د ناقبه را بهشین رستا ئالوزدا
په یوه ندییه کا واتاییه، ئه و به شی لاهه کی بو روونکرنا
لایه نه کی به شی سهره کی رستییه، وهکوو: دم،
ئه گهر، مه بهست... هتد؛ بکار دهیت (توفیق، 2002:
201-202).

جوړی په یوه نډیا د ناقهرا پرستاندا و به شدارییا
ئهوان د ئافا کرنا ده قیدا ب په نگه کئ لوژیکی ب
ئامرازین لوژیکی*² ناف دکهن (الصبیحی، ٢٠٠٨:
٩٤). چونکی ئه و هکوه نیشانه یه کئ کار دکهن کو
جوړی په یوه نډیا د ناقهرا پرستین ده قیدا دیار دکهن،
بکارهینانا ئه فان ئامرازان گری دایه ب سروشتی
دهقیفه گریدایه ژلایی بابهت و شیوازیفه (الزناد:
١٩٩٣: ٣٧).

٣-٤. جوړین به ستنی

دی بوگراند به ستنی ل سهر چوار جوړان دابهش
دکته (دی بوجراند، ١٩٩٨: ٣٤٦-٣٤٧):
جوړین به ستنی ل سهر بنیاتی هندهک ئامرازین
به ستنی هاتیه دامه زراندن، ئانکو هندهک ئامراز و
فۆرمین ژ روویی سه رقه ئانکو ئه و تشتین دیارین
ئه م دبیین، لی رۆلی وان یی راسته قینه ئه وه کو
هاریکارییا مه دکهن داکو ئه م په یوه نډیین قه شارتی
یین دناف ده قیدا بگه هین (عفیفی، ٢٠٠١: ١٢٩). ئه گه
ئه رکئ ئه فان جوړین جو دا یین به ستنی وه کو ئیک
بن مه به ست ژ ئه رکئ: گریدانا د ناقهرا پرسته یین
پیکهاته یا ده قینه، لی واتایین ئه وان د جودانه، دبیت
جاره کئ پیزانینین زیده... هتد. (خطابی، ١٩٩١: ٢٤)،
ژ وان جوړان:

٣-٤-١. به ستن کۆمکرنا رهها

ئه ف جوړه دوو پرسته یان یان دوو پارچه یان کو
دهر برینی ژ بیروکه یه کا وه که هف یان ته واوکه ری
ئیک بن دکته و پیکه گری ددهت، ئانکو کۆمکرنا و
زیده کرنا پیزانینایه د ناقهرا هه ردوو رووی داناندا.

وه کوو: (و، ههروه سا، ژی*³، ب هه مان شیوه،
سه ره پای قئ، زیده باری قئ، ب په نگه کئ زیده تر، ژ
بلی ئه قئ، بو نمونه، ئانکو، ل گه ل، وهک، ل دویف،
واته، ب واتایه کا دی... هتد).

١. من په رتوکه ک خویند و ته ماشه ی فلمه کی
کر.

٢. پوژا ئه یینی گه له کا گرنگه، زیده تر بو ئه وین
ئایینی بهرز د نرخیین.

٣. ئه و چوونه په رتوکه خانی ههروه سا هندهک
په رتوکی نۆی کرین.

د ئه فان نمونه یین ل سه ری دا، ئامرازین به ستنی:
و، زیده تر، ههروه سا، شیاینه دوو روویدانین
هه قشیوه و گریدای پیکه گری بدن.

ژلایه کی قه "دی بوگراند" دیار دکته ئامرازین
به ستنی د گرنگ و پیدقینه ل ده می په یوه نډیا ئالوز
بیت و پیدقی ب روونکرئ هه بیت، ژ لایه کی دیقه
په یوه نډی د ناقهرا پیکهاته و پیزانیناندا د شیت بی
ئامرازین به ستنی ب په نگه کی روون و ئاشکرا
رووی بدهت، چونکی می شک ب خو ریک دئخییت
و ئه وان په یوه نډییا د نیاسیت (دی بوجراند، ١٩٩٨:
٣٤٧-٣٤٨)، وه کوو:

٤. سی کور یاریا ته پا پپی دکهن... ئیک ژوان
پی ل ته پی دا... ئه و ته پ ب په نجه ری دکه قیت...
په نجه ره دشکیت... خودانی مالی دهیته ژده رقه...
(هه مان ژیده ر: ٣٤٧).

ژ ئه نجامی ئاخقتنا پوژانه بو ئه قئ نمونی ئه م
دشیین د ناقهرا هه رسته کیدا کومه کا ئامرازان
ب په نگه کی سروشتی بکار هینین. لی هه می ده ما
په یوه نډی دروستکرنا د ناقهرا پیکهاتین ئاخقتنی/

٣ * ئامرازی "ژی" د هندهک قه کۆلیناندا هاتیه کو ئه قئ
ئامرازی ل جهین جودا جودا ژ لایی سینتاکیفه ژ کومه کا
واتایان پیک دهیت، بو زیده تر پیزانینا بنیره (توفیق،
٢٠٠٢: ٢١٧-٢١٩).

٢ * بو پتر پیزانینا ل دور ئامرازین به ستنی ژ لایی
واتا و یاساین لوژیکیفه، بنیره (دزهیی، ٢٠١٤: ٣٩٦-
٤٢٠).

د نموونا (٧) دا ئەگەر سهحکەینی هەردوو رسته ئەگەر بتنی بهینه خویندن ب دروستی د واتادار نین، لی ئامرازئ و هەردوو روویدان وەکوو ئیک بیروکە یا پیکفەگریدایی بەرچاڤ کریه.

٣-٤-٢. بەستنا هەلبژاردەیی (Disjunction)

دوو فۆرم و بیروکەیان پیکفە گری ددن، دڤیت هەلبژاردن ل سەر ناڤەرۆکا ئیک ژ وان ب تنی بیت، وەکوو: (یان، یان ژی، یان ئەڤه، یان ئەو... هتد). ل دەمی ئەڤ جووره ئامرازه دهیتە بکارهینان د ناڤهرا دوو بیروکەیاندا، ب تنی ئیک ژ وان دڤیت بهیتە روویدان (دی بوجراند، ١٩٩٨: ٣٤٦). ئانکو ئەڤ جووره ژ بو جودا کرنا بژاردەیانە د ناڤهرا هەردوو بیروکەیاندا.

٨. سبەهی گەشتی بکە یان پاشیخە بو حەفتیا بهیت.

٩. تو قەهوئی قەدخۆی یان ژی چایی؟

١٠. تە دڤیت بچیە ئاهەنگی یان ل مال بمینی؟

د ئەڤان نموونیت ل سەریدا، ئامرازین بەستنی (یان، یان ژی، یان)، شیاینه دوو بیروکان پیکفە گری بدن، د تیگەهشتنا وەرگریدا هەلبژاردن ل سەر ناڤەرۆکا ئیک ژ وان دهیتە کرن، چ ب وەکەڤی چ ب جیاوازی.

هەردیسا ل دەمی ئامرازئ (یان، یانژی) دهیتە بکارهینان، دوو بژاردەیین دژی ئیک پیشکیش دکن، ب تنی مولەت بو ئیک هەلبژاردن دهیتەدان، ئانکو ئیک ب تنی راسته و چ جەرگین دی نین، ئەڤ چەندە دبیتە ئەگەر کو دوو جیهانین ژیکجودا دناڤ دهقیدا دروست بین ئەڤ چەندە ژی پرۆسا هەڤگریدانی و گونجانی د دهقیدا لەنگ دکەت (دی بوجراند، ١٩٩٨: ٣٤٨-٣٤٩)، بو نموونه:

دەقی پیدڤی ب بکارهینانا ئامرازین ئاشکرا بین بەستنی نینه، چونکی پهیوهندییا دەمی و جهی و ئەگەر و ئەنجامان دکریاراندا دەرڤهڤن و ئەڤی چەندی دیار دکەت.

- ئەگەر و ئەنجام = تەپە لیدان/پەنجەرە شکاندن
- پهیوهندییا دەمی = روویدان ئیک ل دویف ئیک.
- پهیوهندییا جهی = هەمی روویدان ل ئیک جە روویدایه.

ئەم دڤیین د نموونا (٤) دا ل جهی هەر نههاتنهکا ئامرازئ ب رەنگەکی لوژیکی ئامرازان ژ جوړین جوداجودا دانین:

٥. سی کور یارییا تەپا پیی دکەن، پاشی کورەکی پی ل تەپی دا ژبەرهنڤی تەپ ب پەنجەری دکەڤیت، ئەڤه بوو ئەگەر پەنجەرە بشکیت د ئەنجامدا خودانی مالی دهیتە ژدەرڤه.

د نموونهیا (٥) دا ئەگەر ئەم ئەڤان ئامرازان د ناڤهرا ئەڤان رستهیاندا بکار نههینین ژی، هەر ئەڤ پهیوهندیین ب ریکا ئەڤان ئامرازان پهیدا بووین دیارن، چونکی میشکی مروڤی شیان هەنە ب رەنگەکی پیشبینیکەر پیزانینان ریک بینخت. گەلەک جارن ل دەمی ”و“ بکار دهیت، ئەگەر کەرەستەیهک دووباره بیت، لادان دروست دبیت (عەلی، ١٩٩٠: ١٦)، وەکوو:

٦. من پەرتووکەک خویند و وی هوزانەک.

ژ هەژی ئاماژییه ئامرازئ و نه ب تنی دوو رسته و گوتنن هەڤشک و واتادار پیکفە گری دەت، بەلکوو شیان هەنە دوو گوتنان پیکفە گری دەت، ئەگەر هەر ئیک ژ وان بتنی گوہ. لی بین/بخوینن رەنگە د واتادار نهبن، لی د ئەنجامی هەڤگریدانیدا مەبەستەکا ئیکگرتی دروست دکەت، وەکوو:

٧. دەرہینەر: تو؟ و تول گەل فی هاتی؟ (ابوغزالی،

١٩٩٢: ١٠٨).

١١. بۆ چارهسەر کرنا فی کیشهیی ئەم پیدایی ب پارهیەکی زیدەتر دبین یان ژێ پیداییه پرۆژە ب تەواوی رابووستین.

د نموونا (١١)دا، دەق دوو پروویدانان باس دکەت کۆ ل گەل ئیک ناگونج، کومکرنا پارهیی ئانکو بەردەوامیدان ب پرۆژە، لێ راگرتن ئانکو ب دوماهیەک هینانا پرۆژە. ل دەمی خویندەفان فی دەقی دبینیت، ئەو د کەفیتە د بارودۆخەکی نەدیارد، ئایا داهاووویی وی دێ چاوا بیت؟ ئایا دێ سەرکەفیت یان نە؟ ل فێری دەق دبیتە دوو هیل و هەفگریدانا وی لەنگی دکەفیتی، ئەفجا داکو دەق یی پاراستی بیت و هەفگریدانا وی تیک نەچیت، رستەیی ل دویدا دشین ئەفی چەندی چارهسەر بکەن، وەکوو:

١٢. مە شیا پارێ پیدایی کۆم بکەن و پرۆژە بەردەوام بوو.

٣-٤-٣. بەستنا بەروفاژی (Contrajunction)

ئەف جورە دوو هزران یان پیزانینان ئەوین پەیوەندییا دژایەتی یان جوداهی ل گەل ئیکدا هەی پیکفە گری دەن ئەف بەستنه ب ریکا چەند ئالاقەکان پرۆسا هەفگریدانی دروست دکەن. مەبەستا سەرەکییا فی جورێ بەستنی ئەو کۆ بەروفاژی پیشبینی بن (محمد، ٢٠٠٩: ١١٢)، ئانکو پەیوەندی د ناقبەرا کەرستین دەقیدا ژیک دویر و هەفدژە، وەسا دیار دکەن کۆ پیکهاتەیا ل دویدا دەیت یا بەروفاژیە (Beaugrande & Dressler, 1981: 72)، وەکوو ئەفان ئامرازان: (بەلی، لێ، بەلکوو، هەر چەندە، هیشتا، سەر هندی را، دگەل هندی ژێ، دگەل وی چەندی، ژلایەکیدیفە... هتدا)، بۆ نموونە:

١٣. " ... خەما وی نە ئەو خورشید یی مری،

بەلکوو خەما وی یا مەزن ئەو بوو دێ کی شیت ل جەیی خورشیدی کارکەت و... " (سولتان، ٢٠١١: ٨٧).

١٤. قوتابیان گەلەک خۆ وەستاند، لێ نمرهیین باش نەهینان.

١٥. کەشوههوا یی تەزی بوو، بەلی مە سەیرانەکا خۆش کر.

١٦. ئەو حەژ تەندروستییا خۆ دکەت، د سەر هندی را گەلەک بەز خارنی دخۆت.

د ئەفان نموونەیین سەریدا ئامرازین بەلکوو، لێ، بەلی، د سەر هندی را شیا یە دوو هزران پیکفە گری بدەن، د ئەجامدا پروویدانین ئەوان دژێ ئیک و جیاوازن.

هەندەک ئامراز ژ ئەفان وەکی (لێ، بەلی) دەمی بکار دەین دبە ئەگەری هندی ئەو تشتی ئەم ژێ چافهەری دکەن نەهیتە بجە هینان (هەمان ژیدەر: ٣٤٩)، وەکوو:

١٧. ئەز ل یاریگەهی بووم، بەلی من نەدیت چ پرووی دا.

د فی نموونیدا گوهدار چافهەری دکەت کۆ پروویدان هاتیە دیتن، لێ تشتەکی بەروفاژی چافهەریکرنا گوهداری هاتە گوتن ئەوژی نەدیتنا پروویدانی، ئەف چەندە وی چافهەرییوونی دشکینیت، ل فێری دقیت بزانی کۆ هەردوو پروویدان د دەقیدا راستن. "ئەو ل یاریگەهی بوو و چ تشت نەدیت"، ئەف ئامرازە فی ناکوکی دکەتە تشتەکی پەسەند کری.

٣-٤-٤. بەستنا دویفەلانگ (Subordination)

پیکفەگریدانا دوو بیروکەیانە ئیک ژ ئەوان یا سەرەکییە و یا دی یا لاوہکییە، ئانکو رستەیا پاشکو دبیتە ئەگەری پروونکرنا رستەیا سەرەکی (دی بوجراند، ١٩٩٨: ٣٤٧).

٢٤. بەری جها بکولی په یوه ندیی ب مه بکه، رهنکه پشتی هینگی نه شی (هه مان ژیدەر: ٣٥١).
د نمونەیا (٢٤) دا، نقیسه ری په یوه ندییا ئەگه ری ب رهنکه کی ئاشکرا دیار نه کریه، له ورا بویه ئەگه ری هندی خوینده فان پتر هزر بکه ت داکو مه بهستی بزانیته. رامانا وی ئەوه ئەگه ر وه تیلین ته له فونئ برین هوین ئیدی نه شین ته له فونئ بکن. ئانکو ئەگه ری فه رمانی د پستا ئیکیدا ترسه ژ هندی کو پشتی کولانی هیلین ته له فونئ بهینه برین.

ئەف نمونە بۆ مه دیار دکهت، ئەگه ر چه ند ئامرازین به ستنی د ده قه کیدا د دیار و ئاشکرا بن، لی ئەگه ر په یوه ندییا ئەگه ری (علاقة السببية) یا ئاشکرا نه بیت، تیگه هشتن و مه به ستا راست دی یا ب زه حمهت بیت. د نمونەیه کا دیدا:

٢٥. ئەلمان دبیزن: بەری ده مژمیر شه شی سپیدی ژ خه و رانه بن.

د ئەفی نمونیدا نقیسه ری ب مه به ست ئەگه ری گوتنی دیار نه کریه بۆ خوینده فانی ده یلیت، دیاره خوینده فان ریزئ ل ته ندروستییا مروؤفی دگریت یانژی ب پیگیری ب رینمایین وی وه لاتی تیدگه هیت. ئەفه ژئ دبیته ئەگه ر هنده ک جارن گوهدار ئەگه ره کی ژ نقیسنئ/گوتنئ بینیه ده ر کو خودانی گوتنئ ئەو مه رم پئ نه بیت، وه کوو:

٢٦. چه ندین سالا بکارهینانا ده رمانی "کوراری" ژ لایئ هوزا میله رقه بوویه ئەگه ری بیده نگرنا گه له ک ره خنه گرا (دی بوجراند، ١٩٩٨: ٣٥١).

ئەگه ر سه حکه ینی دبیت هنده ک وه سا تیکه هه ن کو ئەف ده رمانی ژ لایئ فی هوزیقه ل سه ر ره خنه گران هاتیه پراکتیکرن و بین بیده نگ کرین، لی د راستیدا وه سا نینه، به لکوو ئەفی ده رمانی سرکرنئ زانا رازیکرینه ل سه ر راستییا وان تاقیکرنان بین ئەوی هوزئ کو ئەف ده رمانه لقینا له شی رادوه ستینیت.

ب بۆچوونا دی بوگراندی ئەو ده قین ب ریکا ئامرازین دویقه لانک دروست دبن، ئاماژین ئاشکرا

د دهنه مه بۆ هه بوونا په یوه ندیین کویر د ناقه را هزروبیراندا، دبیزنئ: په یوه ندیین تیگه هشتنی بین کویر ئانکو واتاین به رزه. دبیت هنده ک جارن خوینده فان ئەوان په یوه ندییا بزانیته ژ ئەنجامئ پیزانینن خوه ژ سه ربورا ژیانئ، ئەگه ر ئەو په یوه ندییه د ئاشکرا ژئ نه بن (دی بوجراند، ١٩٩٨: ٣٥٢).

گرنگه بزانیین په یوه ندی د ناقه را ئامرازا د ژ لایئ ئەرک و واتایقه د زمانی کوریدا، په یوه ندییه کا به رامبه ری و یه کسان نینه (مه رج نینه هه ر ئامرازه ک ئیک ئەرکی واتایی ب تنئ ببینیت یان هه ر ئەرکه ک ب ئیک ئامراز بهیته ئەنجامدان) (عه لی، ١٩٩٢: ٢٢).

"هه ر چه نده ئامرازان ئەرکه کی سه ره کی د دیارکرا په یوه ندییه کا ده ستنیشانکریدا هه یه، لی چوارچوؤفی ئاخفتنی واتاینن توی بۆ ئامرازان دادریژن، هنده ک جارن ئەرک یان واتیه کا به روفاژی واتایا بنه ره تییا خو بۆ دروست دکهت. نه ک هه ر ئەفه، به لکوو به هرا پتريا په یوه ندیین واتایی دشین بی هه بوونا ئامرازان ژئ دروست بین" (توفیق، ٢٠٠٢: ٢٢٩). فان دایک بقی رهنگی ئاماژئ ب ئامرازی (و - and) ددهت کو ب تنئ ئەرکی هه فگریدانی نابینیت، به لکوو دشیت گه له ک په یوه ندیین واتایی بین فه شارتی نیشان بدهت، ئانکو وه کوو په رده یه کئیه ل پشت خوه په یوه ندیین لۆژیکی د ناقه را رسته یاندا فه دشیریت، ئەو په یوه ندییه دشین بین جهی، ئەگه ری، مه رجی و ده می بن (سرفرازی، ١٣٩٨: ١٢٥)، وه کوو:

٢٧. ئەو ل بهر په نجه ری رادوه ستیا و ته ماشه ی بارانی کر.

٢٨. باران باری و له هی رابوو.

٢٩. پتر بخوینه و دی سه ره که فی.

٣٠. گه هشت و پوینشت.

د دهقی ژماره (٢٧) دا ل دویف تیروانینا فان دایکی ئامرازی "و" نه ب تنئ دوو کریار پیکه فه گریداینه، به لکوو په یوه ندییه کا جهی یا فه شارتی ژئ دروستکریه. د دهقی ژماره (٢٨) دا ئامرازی

دهقین (سهرهاتیا کوردی):

دهقی ژماره (۱) میهفانی شر

(۱) ئیک چوو مالهکی ب میهفانداری، (۲) خودانی مالی ژی گهلهک قهدری وی گرت، (۳) ئینا وی ژی خۆل وییری شر کر و نهچوو، (۴) قیجا خودانی مالی گهلهک حهز کر بچیت، (۵) بهلی ئه و هه نهچوو، (۶) دوو ماهیج خودانی مالی و ژنا خو ریکهک دانان کو بکه نه دهر، (۷) رابوون چانتکهک تژی نان کرن و سپیدی ئه و ل گهل ژنا خو ب شه ر چوون ژ دره و، (۸) وی زهلامی گوته ژنا خو:

ئه ز ب وی نانی کهمه یی ته بو میهفانی سهفه ر ل بهر داگری کو وهغه را وی یا خیری بیت دی ته کوژم.

(۹) میهفان ژی هاته بهرهفانی و گوت:

ئه ز ب وی دهوینی کهمه، یا ئه ز و تول بهاری ل سهه ر ئیک سفره بخوین، تو خو ترکهکی ژی لینادهی (سالج، خالد، ۲۰۰۷: ۵۲-۵۴).

شروقه کرنا دهقی ژماره (۱) ل دور بهستنی:

۲. بهستنا کومکرنا پهها: ژی

۳. دویقه لانک (ئه گه ری): ئینا، کومکرنا پهها: ژی، و

۴. دویقه لانک (ئه گه ری): قیجا

۵. بهروفاژی: بهلی

۶. دویقه لانک (دهمی): دووماهیج، کومکرنا پهها: و

۷. کومکرنا پهها: و

۸. کومکرنا پهها: کو

۹. کومکرنا پهها: و

دهقی ژماره (۲)، باژییری شویره کری

(۱) دبیزن: باژییرهک هه بوو، (۲) ئه و باژییر یی شویره کری بوو، لگه ل مه لایی مه غره ب، ئانکو ل گهل تاری دکه ته عه ردی، (۳) ده رگه هی شویره ها دهاته گرتن و هه ر که سه کی هاتبا دور شویره هیقه یان دور ده رگه هی شویره هیقه، ئه و که سه دکرنه دگرتیخانیه هه تاکو روژا پاشتر و دبرنه دادگه هی و مه حکمه پی دکرن، (۴) کا ئه گه را قی مروقی

په یوه ندیا ئه گه ری ئه نجامدایه. د دهقی ژماره (۲۹) دا ئامرازی په یوه ندیا مه رجی بجه ئینایه. د دهقی ژماره (۳۰) دا ئامرازی په یوه ندیا ده می بجه ئینایه. ههروه سا ئه ف ئامرازه دشیت په یوه ندیا به روفاژی ئه نجام بدهت (توفیق، ۲۰۰۲، ۲۲۹)، وه کوو:

۳۱. گهلهک خویند و دهر نه چوو (به روفاژی).

د زمانی کوردیدا ئامرازین بهستنی*^۴ ل دویف واتا و ئه رکی وان ل سهه ر چهند جو ره کان دهینه دابه شکرن:

۱. ئه رکی پیدان و زیده کرنا پیزانینا: وه کوو: (و، ههروه سا، یان، ژی... هتد).

۲. ئه رکی به روفاژی یکنی: وه کوو: (لی، لگه ل هندی، به روفاژی قی چهندی... هتد).

۳. ئه رکی نیشانانا ئه گه ری: وه کوو: (چونکی، ژبه رهندی، له و ما، له و را... هتد).

۴. ئه رکی نیشانانا زنجیره یا ده می: وه کوو: (پشتی هنگی، پاشی، دویفدا... هتد).

۵. ئه رکی هژمارتنی: وه کوو: (ئیکه م، دووهم... د هنده ک بارودوخانا په یقین (ل دو ماهیج، دواتر) بکار دهین.

۶. ئه رکی روونکرنی: وه کوو: (بو نمونه، وه کوو، ب تاییه تی... هتد).

۷. ئه رکی شروقه کاری: وه کوو: (که، کو، واته، ئانکو، ب واتیه کا دی، که واته).

۸. ئه رکی کورتنی: وه کوو: (ب کورتی، ب پوختی، ب گشتی... هتد) (خوشناو، ۲۰۲۱: ۱۶۰):

ژ بهر کو بابه تی مه ته رخانکریه ب تیوریه کا دیارکریقه، ب تنی ئه و ئامراز و جو رین بهستنی هاتینه دیارکرن ئه وین د تیوریه هاتینه دهستنی شانکرن.

۴. بهرچا کرنا جو رین بهستنی ل سهه ر چهند

۴ * بو پتر پیزانینان ده رباره ی ئامرازین بهستنی و تاییه تمه ندیین ئه وان ژ لایج واتا و ئه رکین بکارهینانا ئامرازان، بنیره (عه لی، ۱۹۹۰: ۱۳-۲۶) و (خوشناو، ۲۰۲۱: ۱۶۰).

(٢٨) گۆتی: زەحمەت نەبت ژ پشت میزا خۆ دەرکەڤه و پیچەکی ل بەر چاقیت من هەرە و وەرە. (٢٩) حاکم رابوو سەرخۆ، ب توپ و نەجمیت خۆڤه، د بەر دەلالیدا هات و چوو.

(٣٠) ئینا گۆتی: بهایی من چەندە؟

(٣١) گۆتی: ئەزبەنی، وەللاهی ڤیگافی هەکە ئەز ل سویکا دەلالابم و تە بیننە دەڤ من، (٣١) ئەز قوریشەکی سۆتی ب تە نادەم!

(٣٢) کورۆ وەسا چەوا؟

(٣٣) حاکم توورە بوو، (٣٤) گۆتی ئەز حاکم و حاکمی ڤی باژیری و ئەڤ توپ و نەجمە حەمی ل سەر ملیت من، (٣٥) تو چەوا دبیزی قوریشەکی سۆتی ئەز ب تە نادەم.

(٣٦) گۆتی: بەلی ئەزبەنی، خەلک مرۆڤا دکرڤن بۆ خولامینی و بۆ جووتیاری و بۆ مریباتیی، (٣٧) ما کی دی خۆلی ب نەیاریت خۆ وەرکەت، تە کرت و تە کەتە حاکم، دی تە کەتە حاکم ل کیری؟ (٣٨) ما دی چەوا تە کرت؟ (٣٩) تو بەس کیر حاکمی تی و کەس ژ تە ناکرت بۆ حاکمی ئەزبەنی!

(٤٠) گۆتی: وەللاهی تو راست دبیزی، (٤١) تو بتنی بهایی مرۆڤا دزانی، (٤٢) ئەڤ هەردووکیت دی، چوو بهایی مرۆڤا نزانن (بیدەرەک ژ ڤۆلکلۆری دەڤهرا بەهدینان، ٢٠١٥: ٨٣-٨٥).

شروڤه کرنا دەڤی ژماره (٣) ل دۆر بەستنی:

٢. بەستنا کومکرنا رەها: ئانکو

٣. کومکرنا رەها: و، هەلبژاردەیی: یان، دویڤه لانک (دەمی): حەتاکو، کومکرنا رەها: و، و

٥. دویڤه لانک (دەمی): وەکو وەختی

٧. کومکرنا رەها: و

٨. دویڤه لانک (دەمی): رۆژا پاشتر، کومکرنا

رەها: و

١١. کومکرنا رەها: و، و، و

١٢. کومکرنا رەها: و

١٧. کومکرنا رەها: و

چییه، ل ڤی درەنگی شەڤی هاتیە دۆریت باژیری. (٥) دبیزن: ئیڤاریهکی وەکوو دەرگەهیت شویرهی هاتیە گرتن، (٦) سی مرۆڤ ڤیکرا چوونە بەر دەرگەهی شویرهی، (٧) ئیلچیا هەرسی مرۆڤ گرتن و کرنە د گرتیخانیه، (٨) رۆژا پاشتر برنە نک حاکمی باژیری و مەحکەما وان کرن، (٩) ئیک ئیکە ئەڤ مرۆڤە برنە ژوورڤه، (١٠) یی ئیک برە ژوور، (١١) حاکمی گۆتی: تو چ کەسی و تو ژ کیفه هاتی و شولی تە چییه؟

(١٢) گۆتی: ئەزبەنی، ئەم ریڤنگن، و ئەم ژی دا ل ڤی باژیری بینە میڤهان، (١٣) مە دیت دەرگەهی شویرهی گرتیه، (١٤) ئەم هەر چەند مرۆڤ کرینە د گرتیخانیه.

(١٥) شولی تە چییه؟

(١٦) گۆتی: ئەزبەنی ئەم دەلالیت مرۆڤانین، (١٧) ئەم مرۆڤا بها دکەین و ئەم دزانین هەر مرۆڤەک بهایی وی چەندە!

(١٨) ئینا گۆتی: پا تو بیژی بهایی من چەندە؟

(١٩) ئینا گۆتی: ئەزبەنی، تو حاکمی، تو مرۆڤەک ماقویلی، نە تو دئینه کرین و نە دئینه فروتن.

(٢٠) ئینا گازی ئیلچیا کر گۆت: ئەڤی بینە ژ دەرڤه، گازی یی دی کر.

(٢١) گۆتی: تو چ تشتی و شولی تە چییه؟

(٢٢) گۆتی: ئەزبەنی ئەز دەلالم، دەلالی مرۆڤانم!

(٢٣) گۆتی: پا بهایی من چەندە، ئەو ژی، کا یی

ئەولی چ گۆتی، ئەوی ژی عەینەن وەگۆتی.

(٢٤) گۆتی: تو مرۆڤەک ماقویلی و تو حاکمی،

بیئت وەکی تە نە دئینه کرین و نە دئینه فروتن.

(٢٥) ئینا یی سیی گازی کرن، گۆتی: شولی تە

چییه؟

(٢٦) گۆتی ئەزبەنی ئەم دەلالین، ئەم هەرسی

پسمامیت ئیکین و ئەم دەلالین، هەکە برایت ئیکین،

هەکە پسمامیت ئیکین، ئەم دەلالیت مرۆڤانین!

(٢٧) گۆتی: پا بهایی من چەندە؟

(۷) گوتى: ئەزبەنى وەللا ما چ بېژمە تە؟ شۇلا خۇدئىيە، (۸) ھەما من ژى بىنە ل قىرى، ھەما تو ژى بىن ل قىرى شۇلا خۇدئىيە ئەرى...
 (۹) گوتى: ما شۇلا خۇدى چىيە؟
 (۱۰) گوتى: ما ئەز ژ كىقە ژ غەبىن دزانم، (۱۱) بابۇ شۇلا خۇدى چىيە، ھەر خۇدى ب تنى دزانتن شۇلا وى چىيە؟
 (۱۲) گوتى: باوەرەكە، تو نەبېژى، مادەم تە گوتى شۇلا خۇدئىيە، (۱۳) تو ژى ل قىرى و ئەز ژى ل قىرى، (۱۴) ھەكە تو نەبېژى شۇلى خۇدى چىيە، ئەز دى سەرى تە لىدەم!
 (۱۵) ئى گوتى: بابۇ تو سويارى ھەسپى، (۱۶) تو ژ من نىزىكتىرى، (۱۷) تو دى چىتر زانى شۇلا خۇدى چىيە، (۱۸) ئىنا رابوو ھاتە خوارى...
 (۱۹) گوتى: ئەقە ئەز ژىك وەكى تە لىھاتم، (۲۰) گوت پا ئەز دى چمە سەر دەوارى سويارى بىم، (۲۱) ئىنا رابوو ل سەر دەوارى سويارىبوو، بېھنەكى ما...
 (۲۲) گوتى: پا جلكىت من دىيى و ھوسا ئەز بى سەرورە، (۲۳) ما دى چەوا زانم، دى چەوا ئاخقم؟... (۲۴) ئىنا جلكىت خۇ ژبەر خۇ كرن، كرنە بەر كابرانى فەقىر (۲۵) و دىسا ل ھەسپى سويارىبووقە...
 (۲۶) گوتى: پا ئەزى بى چەك و تو بى ب چەك، (۲۷) ئەز دترسم تو دەربەكى ل من بەدى، (۲۸) كا چەكى خۇ ژك بەدەف من، (۲۹) ئىنا چەكى خۇ ژك دافى، (۳۰) و ئىنا ھەسپى خۇ دا بەر پكىنا و ھاژۆت. (۳۱) كورپو كا راولەستى، (۳۲) تە بۇ من نەگوت. (۳۳) گوتى ب سەرى بابى تە كەم شۇلا خۇدى، ھەما ئەقەيە، ژ ھندەكا دستىنىت و ددەتە ھندەكا، (۳۴) ھەما ئەقەيە شۇلا خۇدى (بىدەرەك ژ فۇلكلورى دەقەرا بەھدىنان: ۲۰۱۵: ۲۹-۳۰).

شروڤەكرنا دەقى ژمارە (۳) ل دۇر بەستنى:

۱. بەستنا كومكرنا رەھا: و
۲. ھەلبۇاردەبى: يان، كومكرنا رەھا: و

۱۸. دويقەلانك (دەمى): ئىنا ب رامانا (پاشى) ھاتىە.
 ۱۹. دويقەلانك (دەمى): ئىنا ب رامانا (پاشى يان ل دويقدا) ھاتىە.
 ۲۰. دويقەلانك (ئەگەرى): ئىنا ب رامانا (لەوما يان ژبەرھندى) ھاتىە.
 ۲۱. كومكرنا رەھا: و
 ۲۳. كومكرنا رەھا: ەينەن
 ۲۴. كومكرنا رەھا: و، وەكى، و
 ۲۵. دويقەلانك (دەمى): ئىنا ب رامانا (پاشى) ھاتىە.
 ۲۶. دويقەلانك (ئەگەرى): ھەكە، كومكرنا رەھا: و، دويقەلانك (ئەگەرى): ھەكە
 ۲۸. كومكرنا رەھا: و، و
 ۲۹. كومكرنا رەھا: و
 ۳۰. دويقەلانك (دەمى): ئىنا ب رامانا (پاشى) ھاتىە.
 ۳۱. دويقەلانك (مەرجى): ھەكە، كومكرنا رەھا: و
 ۳۲. كومكرنا رەھا: وەسا
 ۳۴. كومكرنا رەھا: و، و، و
 ۳۶. بەروفاژى: بەلى، كومكرنا رەھا: و، و
 ۳۷. كومكرنا رەھا: و
 ۳۹. كومكرنا رەھا: و
 دەقى ژمارە (۳) شۇلا خۇدئىيە
 (۱) دبىژن: مروڤەكى كەيسماقويل رۇژەكى ل دەوارا خۇ سويارى بوو و چەكى خۇ ھەلگرت، (۲) جا چ شىر بوو يان تەنگ بوو و دەركەت بۇ خۇ گەريانەكى ل ئاقارى. (۳) ئەقى مروڤى كەيسماقويل بەرى خۇ دابى مروڤەكى ھەژار بى فەقىر بى جلك دىيى بى ل ئاقارى و بى دگەرىبتن سلاف كرى، تو چ دكەى ل قارا؟
 (۴) گوتى: باوەرەكە ئەز ژى نزانم، ھەما شۇلا خۇدئىيە، (۵) كورپو شۇلا خۇدئىيە، (۶) چەوا تو ھاتىە قى چۆلى؟ چ ھوساى بىسەرورە!

- (ژبه ر قی چهندی) هاتیه
٢٤. دویقه لانک (دهمی): ئینا ب پامانا (ل وی دهمی) هاتیه.
٢٥. کومکرنا پهها: و، دیسا
٢٦. کومکرنا پهها: و
٢٨. کومکرنا پهها: ژک
٢٩. دویقه لانک (دهمی): ئینا ب پامانا (ل وی دهمی)، کومکرنا پهها: ژک.
٣٠. دویقه لانک (دهمی): وئینا ب پامانا (ل دویقدا) هاتیه.
٣٣. دویقه لانک (ئهگه ری): ههما ب پامانا (له ورا) هاتیه.
٣٤. دویقه لانک (ئهگه ری): ههما ب پامانا (له ورا) هاتیه.

٣. کومکرنا پهها: و
٤. بهروفاژی: ههما، نیزیکی پامانا بهلییه.
٨. دویقه لانک (ئهگه ری): ههما ب پامانا (هندی کو، مادهم) هاتیه، کومکرنا پهها: ژی، دویقه لانک (ئهگه ری): ههما ب پامانا (هندی کو، مادهم) هاتیه، کومکرنا پهها: ژی.
١٢. دویقه لانک (ئهگه ری): مادهم
١٣. کومکرنا پهها: ژی، و، ژی
١٤. دویقه لانک (ئهگه ری): ههکه
١٨. دویقه لانک (دهمی): ئینا ب پامانا (پاشی) هاتیه.
١٩. کومکرنا پهها: ژیک، وهکی
٢١. دویقه لانک (ئهگه ری): ئینا ب پامانا (له ورا) هاتیه.
٢٢. دویقه لانک (ئهگه ری): و هوسا ب پامانا

ئامارا دهقی (١)

ژمارا ئامرازان	بهستنا کومکرنا	ههلبژاردهبی	بهروفاژی	دویقه لانک
١١	٧	٠	١	٣

ئامارا دهقی (٢)

ژمارا ئامرازان	بهستنا کومکرنا	ههلبژاردهبی	بهروفاژی	دویقه لانک
٤٢	٢٩	١	١	١١

ئامارا دهقی (٣)

ژمارا ئامرازان	بهستنا کومکرنا	ههلبژاردهبی	بهروفاژی	دویقه لانک
٢٩	١٥	١	١	١٢

ئامارا هه ر چوار جورین بهستنی:

سهرجهمی ئامرازان	بهستنا کومکرنا	ههلبژاردهبی	بهروفاژی	دویقه لانک
٨٢	٥١	٢	٣	٢٦

ئەنجام

هەمی ئامرازین زمانی کوردی ناچنە ژیر پۆلینکرنا جوړین بەستنا دی بوگراندی، چونکی هەندەک ئامرازین وەکوو: (ئینا، هەما، سەکو... هتد) د دەقیدا هەنە، وەکوو فۆرم ئامرازین بەستنییه، لی هەتا بزانی چ جوړه بەستنهکه دقیت بزقپین بۆ واتا و مەبەستا وی پەیوهندییا ئەف ئامرازه تیدا دیار بووین. ل دویف ئەوان جوړین بەستنا دی بوگراندی دیارکرین، پۆلهکی گرنگ د هەفگریدانا پیکهاتەیین د ناف دەقیدا هەیه. ئانکو تا رادەیهکی باش ل گەل زمانی کوردی د گونجیت، لی لگەل هندی هەندەک ئامرازان وەرناگریت. پترین جوړی بەستنی د ماوهیی پراکتیکا هاتیە ئەنجامدانا، جوړی بەستنا کومکرنا رەهایه، پاشی بەستنا دویقه لانکه کو هەردوو جوړین (دەمی و ئەگەری) بخۆفه دگریت، کیمترین جوړ بەستنا هەلبژاردە و بەروفاژیە. ئامرازین (یان، یانژی)، هەفگریدانی دناف دەقیدا لەنگ دکەن، چونکی هەلبژاردن د ناقبەرا دوو بژاردەیاندایه و ئیک ژ وان راسته، لەورا داکو قی لەنگی چارهسەر بکەین، پیدقیه رستەیین دویفدا ئەرکی ئیکلاکرن و راستقەکرنی ببینن. د ئەوان دەقین بەستن بیی ئامراز د ناقبەرا پیکهاتاندا پەیدا دبیت، د شیاندایه ل دویف ئەوان کریارین بکارهاتین پیشبینی بۆ جوړهکی ژ ئامرازین بەستنی بهیته کرن، ژ بەر کو میشکی مروقی ئەو شیان هەنە ب رەنگەکی پیشبینیکەر پیزانینان ریک بیخیت.

ژیدەر

ب زمانی کوردی

- ئەحمەد، شورهششان عادل (٢٠١٢). زمانقانا تیکستی - شروقه کرنا هەندەک تیکستین کوردی وەک نمونە. بەرگی ئیکی. چاپا ئیکی. دھوک: ریقه بەریا چاپ و بەلاقرنی.
- توفیق، قەیس کاکل (٢٠٠٢). پەیوهندییەکانی نیو دەق. نامە دیکتورا. زانکوی سەلاحەدین: کولیزی ئاداب.
- حەمەد، دەریا ساییر و عەبدوللا، پۆژان نووری (٢٠٢٠). شیکردنەوی پراگماتیکی چەند دەقیکی شیعی "فەرەیدوون عەبدول بەرنجی" بە پیی تیوری کردە قسەییەکان. گوڤاری زانکوی گەرمیان. ٧ (٣). ل ل ١١٠-١٣١.
- خۆشناو، نەریمان عەبدوللا (٢٠٢١). لکان و جوړەکانی لە زمانی کوردیدا. گوڤاری زانکوی گەرمیان. ٨ (٣). ل ل ١٢٥-١٦٢.
- دزەیی، عەبدولواحید موشیر مەحمود (٢٠١٤). واتا و یاسا لوجیکییەکانی هەندی لە ئامرازەکانی بەستن لە زمانی کوردیدا، لیکۆلینە وەیهکی واتاسازی لوجیکییە. مجلة جامعة کرکوک/للدراسات الإنسانية. المجلد (٩). العدد (١). ص ٣٩٦-٤٢٠.
- شەریف، نەژاد حسین (٢٠٢٢). بەستەرەکانی دەق لە زمانی کوردیدا. نامە ماستەر. زانکوی سلیمانی: کولیزی زمان.
- عەلی، بەکر عومەر (١٩٩٠). بەستن و کرتاندن لە زمانی کوردیدا. نامە ماستەر. زانکوی سەلاحەدین: کولیزی زمان.
- عەلی، شیرزاد سەبری (٢٠٢٠). شروقه کرنا گوئاری. چاپا ئیکی. دھوک: ژ وەشانین پەرتووکخانا موکسی.
- محەمەد، شادان حەمە ئەمین (٢٠٢٣). هاوئاھەنگی دەقبەستی لە زمانی کوردیدا. نامە دیکتورا. زانکوی کویە: فاکەلتی پەروەردە.

ب زمانی عه ره بی:

- إیکو، أمبیرتو (١٩٩٦). القاریء فی الحکایة. ترجمة: أنطوان أبو زید. المركز الثقافی العربی.
- أبو غزالة، إلهام و أحمد، علی خلیل (١٩٩٢). مدخل إلى علم لغة النص. تطبیقات لنضریة روبرت دی بوجراند و فولفانج دریسلر. الطبعة الأولى. القاهرة: دار الکاتب.
- الخطابی، محمد (١٩٩١). لسانیات النص بحث مدخل الی انسجام الخطاب. الطبعة الأولى. بیروت: المركز الثقافی العربی، الدار البیضاء.
- الدغیشیة، سعاد بنت سعید (٢٠٢١). توضیف معیاری الاتساق و الانسجام عند روبرت دی بوجراند فی قضیة الخلود فی النار للمذهب الإباضی: دراسة نصیة. المجلة العلمیة للغة و الثقافة. المجلد (٦). العدد (٢). ص: (٧١-٩٢).
- الزناد، الازهر (١٩٩٣). نسیج النص: بحث فی ما یكون به الملفوظ نصا. الطبعة الأولى. بیروت: المركز الثقافی العربی.
- الصبیحی، محمد الأخضر (٢٠٠٨). مدخل إلى علم النص و مجالات تطبیقه. الطبعة الأولى. الجزائر: منشورات الاختلاف.
- دی بوجراند، روبرت (١٩٩٨). النص و الخطاب و الإجراء. ترجمة: تمام حسان. الطبعة الأولى. القاهرة: عالم الکتب.
- سرحت، سعد (٢٠١٦). لسانیات النص: مداخل نظریة مع دراسة إجرائیة فی کتاب طوق الحمامة لإبن حزم الاندلسی. الطبعة الأولى. سلسلة منشورات نون.
- عفیفی، احمد (٢٠٠١). نحو النص: اتجاه جدید فی الدرس النحوی. الطبعة الأولى. القاهرة: مكتبة الثقافة الدینیة.
- عوض، یوسف نور (١٤١٠هـ). علم النص ونظریة الترجمة. الطبعة الأولى. مكة المكرمة: دار الثقة للنشر والتوزیع.
- كادی، نورة (٢٠١٩). الاتساق و اللانسجام فی شعر

- فاتح علاق. رسالة دكتوراه. كلية اللغة العربیة و ادبها و اللغات الشرقیة. جامعة الجزائر- أبو القاسم سعدالله.
- محمد، عزة شبل (٢٠٠٩). علم لغة النص النظریة و التطبیق. الطبعة الثانية. القاهرة: مكتبة الاداب.
- مولوج، محمد أمين (٢٠٢٢). ملامح نظریة دی بوجراند اللسانیة النصیة عند علماء التفسیر. رسالة دكتوراه. جامعة أكلی محند أوحاج: كلية الأداب و اللغات.
- صالح، خالد (٢٠٠٧). هندهك سه رهاتین كوردی. چاپا ئیكی. دهوك: پرۆژهیا ئەنستیتوتا كهله پوری كوردی.
- بیده رهك ژ فولکلۆری ده فه را به هدینان (٢٠١٥). چاپا دویس. دهوك: پرۆژهیا ئەنستیتویا كهله پوری كوردی.
- سولتان، عبدالخالق (٢٠١١). خورشیدی نقیسه ر. گوڤارا په یف. ژماره (٥٥). دهوك، ل ٨٧.
- حسن، صبیح محمد (٢٠١١). ئەو زهنگین هیقین ژ قهستا چیدکه ن. گوڤارا په یف. ژماره (٥٥). دهوك، ل ٧٦.
- ئومەر، دهوران (٢٠١٣). من خوه دیت. گوڤارا په یف. ژماره (٦٤). دهوك، ل ١٤٦.

ب زمانی ئنگلیزی:

- سرفرازی، طیبه (١٣٩٨). کارکرد عوامل انسجام با تکیه بر الگوی هلیدی (مورد پژوهی کتاب بلاغات النساء ابن طیفور). رساله دکتری. دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بین المللی امام خمینی، قزوین.
- De Beaugrande, Robert and Dressler, Wolfgang 1981. Introduction to text linguistics. London: Longman.
- & R. Hassan. 1976. A.K. M. Halliday, - . Longman: COHESION IN ENGLISH, London

Abstract

This study is entitled (The Conjunctions in Kurdish Folktales According to the Theory of Robert De Beaugrande). Conjunction is one of the significant parts of Cohesion inside the texts. The text consists of a set of consecutive sentences. Conjunction and its elements determine the relationship between the sentences through some morphemes and words that create Grammatical Cohesion. Since Conjunction hasn't been implemented precisely in Kurdish, we suppose that all types of Conjunction could exist inside the texts of Kurdish folktales. Our objective is to clarify and determine the elements and types of conjunction inside the texts of Kurdish folktales, and for such purpose we have used the theory of (De Beaugrande) using the Descriptive Analytical Approach. As a result we found out that there are four types of Conjunctions, which are (coordinating, subordinating, correlative, and conjunctive adverb), each one of them does the role of conjunction through a number of approaches in a language. This classification suits with the Kurdish language quite well. Besides, some elements may not be considered within the previous types. The study generally consists of the theoretical aspect of the text and the point of view of De Beaugrande about the text and Cohesion. The study also studies the Conjunction, its features, the significance of using its elements and its types. We took some samples of texts from Kurdish folktales as the practical side of the study, and we determined the elements and types of Conjunction from them.

Keywords: Text, De Beaugrande, Conjunction, Cohesion, Grammatical Cohesion

المخلص

هذه الدراسة بعنوان (أدوات الربط في الحكايات الشعبية الكوردية وفقا لنظرية روبرت دي بوغراندي). يعد الربط أحد أهم عناصر التماسك اللغوي في النصوص. يتكون النص من مجموعة من الجمل المتتالية. يحدد الربط وعناصره العلاقة بين الجمل من خلال بعض الصرفيات والكلمات التي تؤدي إلى التماسك النحوي. ونظرا لعدم تطبيق الربط بدقة في اللغة الكوردية، نفترض وجود جميع أنواع أدوات الربط في نصوص الحكايات الشعبية الكوردية. هدفنا هو توضيح وتحديد عناصر وأنواع أدوات الربط في نصوص الحكايات الشعبية الكوردية، ولهذا الغرض استخدمنا نظرية دي بوغراندي باستخدام المنهج الوصفي التحليلي. ونتيجة لذلك، وجدنا أن هناك أربعة أنواع من أدوات الربط، وهي (الربط التنسيقي، والربط التابع، والربط الارتباطي، والربط الظرفي)، حيث يقوم كل نوع منها بدور أداة الربط من خلال عدة مناهج في اللغة. يتناسب هذا التصنيف مع اللغة الكوردية بشكل جيد. إضافة إلى ذلك، قد لا تراعى بعض العناصر ضمن الأنواع السابقة. تتناول الدراسة بشكل عام الجانب النظري للنص، ونظرة دي بوغراندي إلى النص والتماسك. كما تدرس الدراسة الاقتران، وخصائصه، وأهميته استخدام عناصره، وأنواعه. وقد اعتمدنا على بعض النصوص من الحكايات الشعبية الكوردية كجانب عملي للدراسة، وحددنا منها عناصر الاقتران وأنواعه.

الكلمات المفتاحية: النص، دي بوغراندي، الربط، التماسك، التماسك النحوي.